

Kritik mot socialtjänstemän som utan samtycke från klienten tagit kontakt med anhöriga till denne för att diskutera klientens personliga förhållanden

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot tjänstemän vid Socialnämnden i Sundsvalls kommun angående sekretessbrott m.m. Hon anförde därvid bl.a. följande. Socialtjänstinspektören BB och socialsekreterarna CC och DD vid bostadssociala gruppen (BOS-gruppen) jämte 1:e socialsekreteraren EE och socialsekreteraren FF vid socialtjänsten Selånger har brutit mot tystnadsplikten. Tjänstemännen hade besökt AA:s 22-årige son och hans sambo i september 1999 och talat om henne. Samtalet fortsatte därefter på socialkontoret. BB hade talat med AA:s far i telefon vid ett flertal tillfällen under september och oktober 1999. Han hade också ringt till en läkare vid Sundsvalls sjukhus och frågat vilka kontakter hon hade där.

AA anförde därutöver att tjänstemännen även i övrigt hade uppträtt olämpligt och att hon på grund härav hade känt sig djupt kränkt och förnedrad.

Utredning

Inledningsvis infordrades personakten avseende år 1999. Därefter anmodades Socialnämnden i Sundsvalls kommun att inkomma med utredning och yttrande över det som anfördes i anmälan. I ett remissvar anförde socialnämnden bl.a. följande.

/---/

AA hävdar att brott mot sekretessen har skett i tre olika sammanhang: i samband med ett besök hos hennes 22-årige son i september 1999, vid upprepade telefonsamtal som BB haft med hennes far samt vid ett telefonsamtal som BB haft med en läkare vid Sundsvalls sjukhus. AA hävdar dessutom att hon haft svårt att prata med tjänstemännen, att hon fått ”direkta oförsämdheter kastade rakt i ansiktet” och därför känt sig kränkt och förnedrad.

/---/

Eftersom boende i jourlägenhet endast ska vara tillfälligt och eftersom AA vägrade betala några hyror och heller inte medverkade till att försöka finna en lösning på sin boendesituation blev BOS-gruppens handläggare tvungna att söka andra lösningar. Den som bor i en möblerad jourlägenhet saknar besittningsskydd och det skulle

därför ha varit möjligt att helt enkelt byta lås i lägenheten. Detta valde man dock att inte göra utan tog i stället kontakt med kvinnans 22-årige son för att be honom prata med sin mor och för att försöka få henne att förstå läget. Det var DD och BB som hade dessa kontakter med sonen. Telefonkontakterna med kvinnans far skedde i samma syfte, men här var det fadern själv som tog den första kontakten, därefter ringde BB honom vid ytterligare ett tillfälle. CC har däremot inte haft någon kontakt med vare sig sonen eller fadern. Detsamma gäller de båda handläggarna i distrikt Selånger, EE och FF.

Inte heller sonens och faderns ansträngningar gav något resultat. Socialtjänsten anmälde därför ärendet till överförmyndarnämnden och hade via telefon samråd med en läkare vid psykiatriska kliniken. Sjukvårdspersonal gjorde även ett hembesök som blev resultatlöst eftersom AA tackade nej till hjälpinsatser från psykiatri. I början av december lämnade AA jourlägenheten utan att meddela sig och socialtjänsten har därefter inte känt till var hon vistats.

Av redogörelsen framgår att AA i praktiken ockuperade socialtjänstens jourlägenhet och vägrade varje form av samverkan för att hitta en lösning på sin boendesituation. Hon uppträdde dessutom hotfullt och aggressivt vid de sammanträffanden som bostadssociala gruppens handläggare hade med henne. Ett av hoten bedömdes f.ö. så allvarligt att en polisanmälan har gjorts.

Kontakterna med AA:s son och far var direkt föranledda av kvinnans aggressiva attityd till handläggarna och hennes vägran att medverka till en lösning av sin bostadssituation. BOS-gruppens uppdrag i detta fall är närmast att likna vid en hyresvärds uppgift gentemot en hyresgäst och innehållet i samtalen har styrts av detta; samtalen har hållits på en strikt saklig nivå och endast berört de frågor som varit nödvändiga att beröra för att lösa den akuta boendeproblematiken. Bostadssociala gruppens handläggare har heller inte haft sådan kännedom om AA:s personliga förhållanden eller medicinska status att man haft integritetskränkande information att avslöja. De kontakter som togs med såväl sonen, fadern och psykiatriska kliniken bedömdes aldrig vara till men för AA.

AA säger också i sin anmälan att hon känner sig djupt kränkt av socialtjänstens bemötande, att tjänstemännen varit oförsämda, inkompetenta och med sina attityder visat att de uppfattat henne som missbrukare, kriminell och psykiskt sjuk. På detta kan svaras att ingen av handläggarna medvetet har givit uttryck för uppfattningen att AA vare sig skulle vara missbrukare eller kriminell. Däremot har man ifrågasatt hennes psykiska hälsotillstånd och på olika sätt försökt förmå henne att medverka till en förändring av både sina sociala och medicinska förhållanden.

I beslut den 10 november 2000 anförde *JO André* följande.

Bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Enligt huvudregeln i 7 kap. 4 § första stycket sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon honom närstående lider men. Sekretesskyddet gäller såväl gentemot enskild som annan myndighet. Det är den enskildes subjektiva uppfattning som utgör utgångspunkten för bedömningen av om men föreligger eller inte. Därför kan även uppgifter som för flertalet framstår som harmlösa omfattas av sekretess.

Den aktuella bestämmelsen innehåller ett s.k. omvänt skaderekvisit, vilket i huvudsak innebär att uppgifter om enskilda personliga förhållanden inte kan lämnas ut utan den enskildes samtycke eller med stöd av lag eller förordning som sekretesslagen hänvisar till. I förevarande sammanhang finns det anledning att nämna ett sådant undantag i 1 kap. 5 § sekretesslagen, nämligen att sekretess inte

utgör hinder mot att uppgift lämnas ut, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten skall kunna fullgöra sin verksamhet.

Som framgår av det ovanstående gäller sekretessbestämmelsen i 7 kap. 4 § första stycket sekretesslagen *socialtjänst*. I tredje stycket samma lagrum anges bl.a. att med socialtjänst förstås verksamhet enligt lagstiftningen om socialtjänst och den särskilda lagstiftningen om vård av unga och av missbrukare utan samtycke samt verksamhet som i annat fall enligt lag handhas av socialnämnd. I förevarande fall innefattas självfallet i begreppet den verksamhet som bedrivs av socialtjänsten i Selånger. När det gäller BOS-gruppen framgår av remissvaret att nämnden anser att gruppens uppdrag i förevarande fall är att likna vid en hyresvärd's uppgift gentemot en hyresgäst. Det är emellertid uppenbart att BOS-gruppens verksamhet är att hänföra till socialtjänst i sekretesslagens mening. Gruppen är organiserad under socialnämnden och verksamheten synes innebära bl.a. att bostadslösa personer får hjälp av socialnämnden i akuta situationer. De till JO anmälda tjänstemännen omfattas alltså av sekretessen enligt 7 kap. 4 § sekretesslagen.

Kontakterna med AA:s son

Enligt socialnämnden var det endast BB och DD som hade vissa kontakter med AA:s son. Jag har inte funnit skäl att betvivla denna uppgift. Syftet med deras kontakt var, enligt remissvaret, att få hjälp av sonen att förklara läget för AA och få henne att förstå detta. Även om syftet var vällovligt utgår jag från att samtalet med sonen inte var möjligt att föra utan att röja sekretessbelagda uppgifter om AA:s personliga förhållanden, framför allt rörande hennes bostadsförhållanden. Det har inte framkommit att AA hade lämnat samtycke till kontakten. Tvärtom framgår det att AA tidigare hade förklarat för socialsekreteraren FF att hon inte ville att sonen skulle informeras om hennes situation (journalanteckning i personakten den 26 mars 1999). Vidare antecknades att socialtjänsten inte fick lämna ut några uppgifter om henne. Även om det inte finns något som tyder på att BB och DD skulle ha känt till AA:s inställning i den delen, kan det inte ha stått klart att uppgifter om AA:s personliga förhållanden kunde röjas för sonen utan samtycke från henne. Det saknar därvid betydelse att det, enligt socialnämndens uppfattning, inte var fråga om integritetskränkande uppgifter.

Det förelåg således sekretess gentemot AA:s son. Enligt vad som har framkommit i utredningen hos JO fanns det inte någon laglig förutsättning att ändå kontakta och lämna uppgifter till honom.

Kontakterna med AA:s far

Enligt remissvaret hade BB:s kontakt med AA:s far samma syfte som kontakten med sonen. Av remissvaret framgår att det var fadern som tog den första kontakten och att BB vid ett senare tillfälle hade ett telefonsamtal med honom. Även denna kontakt måste ha föranlett upplysningar från BB till fadern om AA:s personliga förhållanden. Jag gör här samma bedömning som beträffande kontakten med och uppgifterna till sonen.

Kontakten med läkare

Av remissvaret följer att socialtjänsten hade kontakt med en läkare vid psykiatriska kliniken för samråd och att sjukvårdspersonal genomförde ett hembesök hos AA. Hembesöket ledde dock inte till någon åtgärd eftersom hon avböjde frivilliga insatser. Av journalanteckningarna framgår att socialtjänsten hade varit i kontakt med psykiatrin vid flera tillfällen, bl.a. efter AA:s uttryckliga begäran (den 23 september 1999) och för bedömning om det förelåg förutsättningar för psykiatrisk tvångsvård (den 22 mars 1999). I en situation där det kan vara aktuellt med psykiatrisk tvångsvård har socialtjänsten viss möjlighet att med stöd av 1 kap. 5 § sekretesslagen och i vissa nödsituationer vidarebefordra uppgifter till psykiatrin utan den enskildes samtycke (se t.ex. prop. 1981/82:186 s. 46).

Mot bakgrund av det anförda, och då AA inte närmare har angett när sekretessbrottet skulle ha skett, ger utredningen inte underlag för någon kritik i denna del.

Övrigt

Av remissvaret framgår det att socialtjänsten har varit i kontakt med överförmyndarnämnden. Av 42 § andra stycket socialtjänstförordningen (1981:750) följer bl.a. att socialnämnden skall anmäla till överförmyndaren om den finner att god man eller förvaltare bör förordnas för någon. I den situationen får följaktligen sekretessen ge vika i den mån uppgifterna behövs som underlag till en sådan anmälan.

I övrigt vill jag tillägga följande. Inom socialtjänstlagstiftningen finns det en grundläggande princip om helhetssyn. Helhetssynen avser flera dimensioner, bl.a. att socialtjänsten skall beakta den enskildes totala sociala situation. Med hänsyn härtill har jag självfallet inte någon invändning mot tjänstemännens försök att motivera AA att medverka till en förändring av hennes sociala och medicinska situation. Det är emellertid en svår balansgång mellan respekten för den enskildes integritet å ena sidan och försöken att motivera för vård å andra sidan. Jag förutsätter att såväl socialnämnden som tjänstemännen är medvetna om att en tjänsteman vid en myndighet skall uppträda oklanderligt mot allmänheten. Det som AA har anført i den delen föranleder inte något vidare uttalande från min sida.

Av det anförda framgår att BB och DD, trots sekretess, har kontaktat och lämnat uppgifter till AA:s far och son. Det har emellertid inte framkommit annat än att syftet med kontakterna har varit att finna en lösning på den akuta bostadsfrågan. Jag finner inte skäl att vidta någon ytterligare åtgärd i saken, utan nöjer mig med den kritik som följer av det anförda.

Ärendet avslutas.